

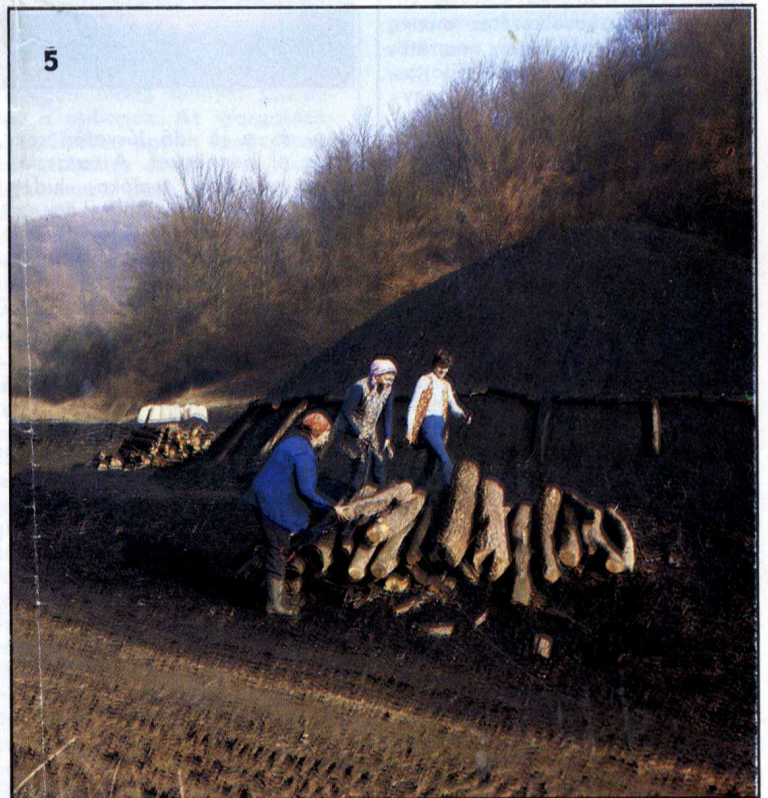
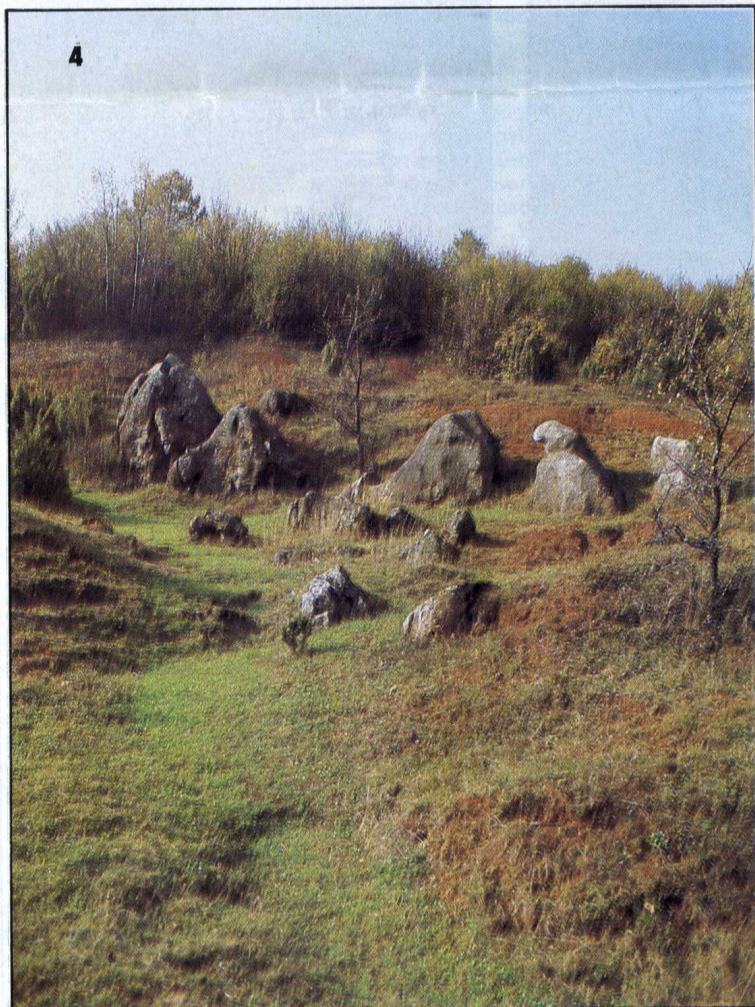

- 1 A nemzeti park egyik kirándulóközpontja
- 2 A tornakápolnai határban, a régi szántóföldeken ma tehének legelnek
- 3 Ördögszántás Aggtelek község fölött
- 4 A különleges formájú Medveszklák a Vörös-tó partján állnak
- 5 Boksaépítés közben ...

A NEGYEDIK!

Nemzeti Park

A 19 708 hektáros Aggteleki Tájvédelmi Körzet 1985 január elsejétől nemzeti park lett. Hat évvel ezelőtti elképzelés valósult meg ezzel, hiszen már 1978-ban, az aggteleki és a szalonnai karsztvidék tájvédelmi körzetté nyilvánításának évében fölvetődött ennek szükségessége. Akkor még elháríthatatlannak látszó akadályokba ütközött. Az idő és a szakemberek következetes munkája végül mégis a nemzeti park ügyének malmára hajtotta a vizet, és a véletlen – vagy talán nem is a véletlen – játékként 10 évvel a Kiskunsági Nemzeti Park megalakulása után az ország negyedik nemzeti parkjának avatására is sor kerülhetett.

A helyszínen tájékozódunk arról, miként fogadják a változást, akiknek majd munkájukkal kell tartalmat adni az új elnevezésnek. Emellett természetesen a tavaszi, nyári arculatától jócskán elütő, tél eleji hangulatot árasztó táj újbóli fölfedezéséről sem kívántunk lemondani.

1

Ahogy Ózdot elhagyva emelkedik az út, és lassan fölfut a hegyek közé, a tejfehér kő is lassan fölszakad. Az Aggtelek község utáni kanyarban már látni a Káposztáskerti-tó fölé emelkedő hegycsúcsoktól leporszókáló vad rágja le. A főútról letérve kisebb platóra kapaszkodunk föl. Itt nincs erdő, az egykori tarvágások helyén

nap, és a jó idő Jósvalón sem hagy el bennünket. A tavaszi fény azonban csalóka; hideg van. Az erdő fáit fehér köpenybe burkolja a zúzmara. Jólesik letelepedni egy kicsit a Tengerszem Szálló halljában, ahol vendéglátóinkkal: *Hegedűs Gyula* tájvédelmi körzetvezetővel és *Harcza Árpád* természetvédelmi őrrrel találkozunk. Nem sok időt szánunk a pihenésre, sietni kell. Rövidek a nappalok.

A Jósva-patak kanyargós völgyét követi az út. A hegyvonulatokkal körülzáró egykori ártéren keskeny, megművelt földcsíkok sorakoznak. Szinpetri és Szin községekből járnak ide, hogy némi kukoricát és zöldséget termesszenek. Nem nagyon éri meg, mert amit nem visznek el a tavaszi fagyok, azt az erdőkből leporoszkáló vad rágja le. A főútról letérve kisebb platóra kapaszkodunk föl. Itt nincs erdő, az egykori tarvágások helyén

csak boróka, sajmelegy és húsos som bokrok telepedtek meg a vékony humuszrétegen. Ezek a növényi élet első hírnökei. Néhány évtized múlva itt is erdő nő majd. De most még nem takarja semmi a felszín különös alakú horpadásait, a töbröket. Távolban fölűnnek a Nagyoldal gyertyános-tölgyesei, lombtalan ágaik közt akadálytalanul hatolnak át a napsugarak. Míg gödröket kerülgetve bukdácsol velünk a kocsi, s hogy jobban teljék az idő, a várható változásokra terelődik a szó.

Új nemzeti park? Láthatóan mindhárom kísérőnk egy kicsit zavarban van. Valószínűleg még nem hányták-vetették meg magukban ezt a lehetőséget. *Hegedűs Gyula* őszintén meg is mondja:

– Valahogy úgy vagyunk ezzel, mint az ifjú apa, aki izgatottan várja első gyermekét, de amikor végre megszületik, mégis váratlanul éri. A vajúdás sokáig

6 A kakasmandikó a nedvesebb területek flóráját színesíti

7 A kosborfélék családjába tartozó fehér madársisak a tölgyesek alján díszlik

8 A szalonnai román kori műemlék templom a nemzeti park idegenforgalmi látványosságai közé tartozik

9 Egy szép cseppkőképződmény a Baradla aggteleki szakaszán

10 A víznyelők jellegzetes karsztformációi a vidéknek

11 Szinpetri házai őrzik még a palóc építészeti jellegzetességeit (*Béres Ferencné, Hegedűs Gyula és Székely Tamás felvételei*)

tartott, pedig ez a tájvédelmi körzet eleve arra hivatott, hogy nemzeti park legyen. Geológiai és botanikai szempontból annyira önálló terület, hogy még a laikus is észreveszi, amikor átlépi határát. A lakosság gyér, a védett területen belül csak két község: Aggtelek és Jósvalfó található. A többi láncszerűen helyezkedik el a peremterületen. Ipari tevékenység nincs, az erdőgazdasággal kialakult jó kapcsolat pedig lehetővé teszi, hogy velünk egyeztetett üzemtervben, a természetvédelmet messzemenően figyelembe vevő erdőgazdálkodás folyjék. Az itteni erdőállomány 60%-a eleve mentesül a nagyüzemi fakitermelés alól, és ott is, ahol erre sor kerül, kizárt a sajnós országoszerre elterjedt tarvágás. A tésszel nincs gondunk: a kevés megművelhető föld zöme a védett terület határain kívül helyezkedik el, így eleve kizárt minden összehúzóhatás lehetőség. A települések térhódítása sem fenyeget. Ebből a szempontból hasonlítunk az Őrségre. Bódvaszilás és Szödliget kivételével inkább csökken, mint nő a falvak népessége. Hiába, kevés a munkalehetőség. A fiatalja a városba megy, az öregebbje pedig inkább csak megszokásból műveli a földet.

2

Közben elérjük a Szelcepusztától nem messze épült hajdani vadászkastélyt, amely most is vadászház. Az udvaron osztrák rendszámú kocsik sorakoznak, tulajdonosaik bizonyára trófea után járnak. Kiszállunk, hogy elgémberedett tagjainkat megmozgassuk. Lábnk alatt ropog a keményre fagyott avar. Zavarba ejtő a csend. Sehol sem dolgozik zajos motorfűrés, érintetlen, szigorúan védett erdők húzódnak itt a határig. Talán a hely hangulata teszi, hogy sok egyéb közt a vadásztárról is szót ejtünk.

– Nincs ezzel különösebb probléma – mondja Szvoboda László, aki időnként maga is vadász. – Az itteni erdők nagyvadászok. Fácán, fogoly nincs, nyúl is alig. Így hát apróvad hiányában egyetlen vadásznak sem konkurrensei a ragadozómadarak. Nálunk inkább etetik őket. Nem messze ide van egy tölgyfa, az alá szokták rakni a zsigereket. Különösen a hollók járnak rá. Most is tanyázik errefelé vagy 10–12 példány. De parlagi és békászó sas is akad.

3

Fél óra múlva már a Ménespatak völgyében járunk. Nekem különösen kedves ez a vidék. Jó húsz éve egyetlen alkalommal itt táboroztam két hétig. Akkor

gyakran fölkapattunk a szemközti hegyormon álló Szádvár romjaihoz. Az erődítmény nem sokkal a tatárjárás után épült. Volt a királyé, a Bebek családé, de 1600-as években a Csákyaké, de Thököly hajdúi is megfordultak benne. Nem hadi esemény, robbantás és az idő omlasztotta le falait. Ma már csak néhány bástyafal áll. A vár ugyan elvesztette hajdani komor szépségét, de a Vecsembükk és Ménes-oldal irányába nyíló fenékes panoráma megmaradt. A romok közelében kis falu maradványai lapulnak meg. Öreg kút, néhány félig elszáradt gyümölcsfa és roskadozó házfalak őrzik a lengyel telepések által az 1700-as években benépesített települést, Derekn emléket. Lakóit kitelepítették, hogy a tervezett, majd később megvalósított barnamedve-rezervátumnak helyet adjanak. Jött a II. világháború, és az emberek után a barnamedvek is eltűntek a derekni erdőkből. Itt lent, a partaktól nem messze néhány aszszony óriási boksára rakja sorjában a farönköket. Szénégetők. A tűnőben lévő mesterség néhány művelője errefelé még tartja magát. Ki tudja meddig?

4

Idefelé jövet föltűnt, hogy a falvak házainak nagy része régi ház. Ezek még őrzik a szlovák és a palóc népi építészeti jellegzetességeit. Hála a szigorú előírásoknak, az új házak is ehhez igazodnak. Nem térhetnek el az egységes faluképtől. A sajátos tetőszerkezet, a hagyományos cserépfedés azonban többletkiadásokkal és sok utánjárással jár. Emiatt eleinte morgolódott a falvak népe, de most már az egykori berzenkedők is büszkén mutogatják házaikat. Úgy látszik, jó szóval is rá lehet venni az embereket értelmessé dolgozókra.

Tornakápolna még itt is a világ végének számít. Utolsó házainál már az út sem folytatódik. Talán, ha húszan tartottak ki a régi lakosok közül. A legtöbb ház üresen áll. Pedig csodás helyen épült ez a falu. A most sárgálló, fagyott meggyötört domboldal tavasszal kivirulva, kakukkfűvet, barázdált csenkeszt, hegyi árvalányhajat nevel. A távolból ide látszanak Szinpetri házai, szemben pedig – mitha óriási terepasztalra lenne kirakva – föltáru az egész Aggteleki-hegység. Vajon mi lesz a sorsa? Kísérőimtől egyet-mást erről is megtudok.

A szigorúan védett magterületek kivételével nem élettelen, embertől elzárt nemzeti parkot akarnak. Azt szeretnék, ha kulturált körülmények között minél többen ismerkedhetnének meg az itteni táj szépségeivel. Ennek

érdekében azonban föltétlenül bővíteni kellene a szálláshelyeket. Jelenleg csak Aggteleken és Jósvalfón működik szálloda és fizetővendég-szolgálat. Jó lenne a többi falut is bevonni az idegenforgalomba, így jobban el lehetne osztani az érdeklődők tömegét. Néhány sátorozóhely kijelölése sem halasztható sokáig, mert különben itt is láb- és kézvesztés veszélye van. A környezetet károsító vadkempingezés. A fő vonzerő természetesen a barlang marad, ahová évente megközelítően 300 ezer ember zarándokol el. Minden különösebb reklám nélkül! De ez sok, valahogy meg kellene osztani az érdeklődést. Akad itt még jó néhány barlang (Béke-, Szabadság-, Vass Imre-, Kossuth-barlang), mely részben az egyszerű kirándulók, részben a külföldről idelátogató amatőr barlangászok számára megnyitva némiképp tehermentesíthetné a Baradlát. Néhány bemutató ház is bővíthetné a programot. Ezekben képet kaphatna a vendég a vidék történetéről, népművészetéről, növény- és állatvilágáról. Mindehhez természetesen pénz kell, hisz a házak megvásárlása és rendbehozatala nem fillérekre kerül.

– A szlovák szomszédokkal is szeretnénk együttműködni – mondja Hegedüs Gyula. – Elsősorban a náluk is folytatódó karsztvidék közös bemutatása lenne a járható út. Célunk ezért a határon is átvezető tanösvények kialakítása, amelyeket végigjárva teljesebb képet kaphatna a látogató erről a különleges szigetegységről.

5

Már sötétedik, mire Aggtelekre érünk. Egyre csípősebb a levegő, az égen hideg fényvel szikráznak a csillagok. Az igazgatósági épületben éppen tanácskozás folyik. Fontos témáról, a jövőre nemzeti park költségvetéséről esik szó. Ezért Zsolczi Gyulával, az aggteleki kirendeltség vezetővel nem sikerül beszélnünk, de helyettesét, Salamon Gábert néhány percre sikerül kihívni.

– Jócskán akadnak elképzeléseink – mondja –, elsősorban a kulturáltabb barlanglátogatás megszervezésével kapcsolatban. Ebben a tekintetben már megtettük az első lépést. 1983-ban képeztük tovább először barlangi vezetőinket; azóta érezhetően nőtt a vezetések szakmai színvonala. Sajnos a tömeg változatlanul nagy, főleg nyáron. Ezen jobb propagandával talán változtatni tudunk. Tudatosítani akarjuk, hogy télen is ugyanazt nyújtja a cseppkövek világa. Ilyenkor is bátran lehet jönni, mert a mélyben télen-nyáron egyaránt 12 °C a hőmérséklet. Gond, hogy még mindig kevés

az emberünk. A szezon tömegrohamát ilyen létszámmal nehezen álljuk. Elküldeni pedig egyetlen vendéget sem lehet. Ezen a helyzeten segítené, ha nemcsak átmenő forgalom célpontja lenne a vidék. Ehhez viszont, mint kollégáim is hangsúlyozták, a szálláshelyek bővítése szükséges. Addig viszont nem lehet fejleszteni, míg Aggtelek és Jósvalfó szennyvíztisztítási és -elvezetési gondjait meg nem oldják. Közben a munka sem állhat meg; a barlang karbantartását és új szakaszok feltárását is el kell végezni. Az utóbbi sikeres volt: a Retek-ágnak egy kilométer hosszú oldalágát tártuk föl, és tudunk egy több kilométeres barlangszakaszról is, de ezt még nem sikerült megközelíteni. Jövőre fejezzük be az eddigi legrészletesebb barlangtérképet, felújítjuk a barlangmúzeumot, ahol audiovizuális előadások segítségével mutatjuk be a barlang geológiai és zoológiai érdekességeit.

Nyolc óra felé jár az idő, de még rövid barlangi túrára vállalkozunk. Csoport ilyenkor már nincs, teljesen egyedül tesszük meg az utat az Oszlopok csarnokáig. Csak néhány pihenő denevért zavarunk meg, melyek gyors szárnyalással megtett néhány kör után visszatelenednek pihenőhelyükre. A tökéletes csendben a barlang faláról lehulló vízcseppek koppanásait is hallani. Néhány színes felvétel elkészítése után indulunk vissza Jósvalfóra; 10 óra is elmúlik, mire megérkezünk.

6

A hajnali derengés már a Tengerszem-szálló teraszán talál. A vöröses színben fölkelő nap még csak világít, de ereje nincs. A völgyben gomolygó párból szigetként emelkednek ki a magasabb hegycsúcsok. A tanösvénynek kialakított úton lesétálok a tóhoz. Kisvártatva elérem a Baradla alsó barlangrendszeréből fakadó Jósvalfó-forrást. Párálló vize kis zuhogókon ömlik a tóba. Ez a „tengerszem” télen sem fagy be, tükrén most is gyűrűt vetnek a felszínközébe merészkedő pisztrángok farkuszonyai. Élvezem a kora reggeli magányt, csendet. Ideális környezet, nyáron különösen kellemes időtöltést kínál a tó körüli séta. Am rövidesen saját bőrrömpön érzem, hogy milyen gyorsan változik itt az időjárás. A verőfényes reggel sétára invitáló hangulatot eltünteti az egyre sűrűsödő köd. A természet, mely eddig kegyeibe fogadott bennünket, újra ráborítja függönyét az aggteleki tájra.